

здумів і планів, актуалізацією його здібностей та дозволяє об'єктивно (на рівні результатів, продуктів діяльності) і суб'єктивно (на рівні самоставлення, задоволеності) бути успішним в обраному виді діяльності.

З'ясовано, що творча самореалізація актуальна для підліткового віку, тому що відбувається усвідомлення особою своїх потреб у будь-якій діяльності та виникає прагнення реалізувати свій потенціал. Досвід самореалізації стає тим ресурсом підлітка, який є умовою подальшого соціального та особистісного розвитку. Однак у цей період самореалізація може бути свідомою і спонтанною, тому ми вважаємо, що необхідна цілеспрямована психолого-педагогічна підтримка його розвитку, а також стимулювання переходу в свідомо направлений і регульований особистістю процес.

Доведено, що творча самореалізація є однією з основних потреб підліткового віку. Їх розвиток забезпечується створенням умов для формування потреб і мотивів діяльності. У силу специфіки позакласної виховної роботи, яка поля-

гає у тому, що провідними принципами включення підлітків в освітній процес є інтерес і добровільність участі в діяльності, розвиток діяльності – від простого до складного, від цікавого до необхідного, педагогічно доцільним бачиться використання педагогічного впливу.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні програми, що інтегрує навчальну, позакласну діяльність підлітків та стимулювальний процес їх творчої самореалізації. Головна мета – створення умов для найбільш повного розкриття, розвитку та реалізації ними своїх здібностей та успішної творчої самореалізації.

Л І Т Е Р А Т У Р А

1. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л. И. Божович. – М. : Просвещение, 1968.
2. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы: [текст] / А. Маслоу; [под. общ. ред. Г. А. Балла]. – М. : Смысл, 1999. – 423 с.
3. Національна доктрина розвитку

освіти / Затверджена Указом Президента України від 27 квіт. 2002 р. № 347 // Освіта. – 2002. – С. 2–4.

4. Психология человека: [текст]: от рождения до смерти / [под ред. А. А. Реана]. – Санкт-Петербург : Прайм-ЕВРОЗНАК ; Москва : "ОЛМА-ПРЕСС", 2002. – 652 с.

5. Роджерс Н. Творчество как усиление себя / Н. Роджерс // Вопросы психологии. – 1990. – № 1. – С. 164-168.

6. Селевко Г. К. Концепция самовоспитания / Г. К. Селевко // Современные концепции воспитания : материалы конференции. – Ярославль : Изд-во ЯГПУ им. К. Д. Ушинского, 2000. – 171 с.

7. Фельдштейн Д. И. Психология развития личности в онтогенезе : [текст] / Д. И. Фельдштейн. – М. : Педагогика, 1989. – 208 с.

8. Фромм Э. Бегство от свободы : [текст] / Э. Фромм; пер. с англ. Г. Ф. Швейника. – М. : Прогресс, 1990. – 269 с.

9. Шостром Э. Анти-Карнеги или человек-манипулятор / Э. Шостром. – М. : Дубль-В, 1994. – 128 с.

Стаття надійшла 13.05.2014 р.

УДК 37.013.42: 37036

Роман ЯЦИШИН

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗРОСТАЮЧИХ ПОКОЛІНЬ

У статті проаналізовано погляди корифеїв української педагогіки щодо естетичного виховання зростаючих поколінь; висвітлено проблеми в реалізації завдань освітньої галузі "Мистецтво" у сучасних загальноосвітніх навчальних закладах та окреслено шляхи їх вирішення.

Ключові слова: соціум, естетичне виховання, образотворче мистецтво, особистість, зростаючі покоління, педагогічна думка.

Р. Яцишин. Социально-педагогические аспекты эстетического воспитания подрастающих поколений. В статье проанализированы взгляды корифеев украинской педагогики по эстетическому воспитанию растущих поколений, отражены проблемы в реализации задач образовательной области "Искусство" в современных общеобразовательных учебных заведениях и намечены пути их решения.

Ключевые слова: социум, эстетическое воспитание, изобразительное искусство, личность, растущие поколения, педагогическая мысль.

R. Yatsyshyn. Social and Pedagogical Aspects of Aesthetic Education of Teenagers. The problems under investigation are the views of the leading figures of the Ukrainian pedagogy for aesthetic education of teenagers. The author describes the problems with the objectives of the educational branch "Fine Arts" in modern educational institutions and shows the ways to solve them.

Keywords: society, aesthetic education, Fine Arts, personality, teenagers, pedagogical thought.

Мета: проаналізувати проблеми естетичного виховання зростаючих поколінь та окреслити шляхи їх вирішення.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Світ, у якому сьогодні живе людина і в якому все перебуває в русі, змушує шукати чіткі орієнтири, долати

суперечності багатьох уявлень, що постають у результаті нестримного потоку інформації. У пошуках цілісності, прагненні впорядкувати свої знання, у тому числі і в естетичній царині, що цікавить нас у даному випадку, людина звертає свій погляд і до історії, прагне осмислити себе в складних зв'язках не тільки із сучасністю, але і з минулим. Тут наша увага спрямовується на все, що породжує відчуття вічних цінностей.

Звичайно, естетичні уявлення нині багато в чому ускладнюються, зазнають змін, але повернення до витоків могло б послужити свого роду камертоном для вчителів, допомогло б їм у виробленні в учнів уміння самостійно і правильно оцінювати різноманіття теперішнього художнього життя, безпосередньо знатися у складній картині мистецтва. А мистецтво, як відомо, активно залучено в ідеологічну боротьбу, стає її ареною й об'єктом. З його допомогою часом легше камуфлюються ворожі нам ідеї. Такі спрямовані проти нас погляди поширюються сьогодні серед молоді через мистецтво. Естетичне виховання, уміння пра-

вильно розпізнати ідейно-художню суть творів усе більше стає важливою ланкою ідейно-морального виховання. І це завдання покликане вирішити широке використання духовних цінностей.

На наше глибоке переконання, естетичне виховання зростаючих поколінь було, є і буде актуальним питанням педагогічної науки. Його завдання – формування естетичної свідомості та естетичної культури особистості як невід'ємної складової її гармонійного й усебічного розвитку – не може бути відкладене на завтра.

Поза сумнівом і твердження науковців про те, що мистецтво є дієвим засобом естетичного виховання, оскільки ввібрало досвід людства. Шедеври світового образотворчого мистецтва вичерпно ілюструють естетичні категорії: добро і зло, прекрасне і потворне, трагічне і комічне, героїчне і нище. А які ж цінності пропагує сучасна масова культура, інформаційні джерела? Здебільшого, у них багато потворного, злого та дуже мало доброго і прекрасного. Замість гуманізму й толерантності в людських стосунках переважно культивуються насильство, жорстокість та інші найгірші інстинкти. Отож до важливих завдань естетичного виховання відносимо прищеплення учням загальнолюдських цінностей, розуміння і прагнення творити прекрасне. За Дмитром Кабалецьким, прекрасне пробуджує добре [2].

Аналіз досліджень і публікацій. Корифеї української педагогіки висловлювали глибокі переконання щодо важливості естетичного виховання. Зокрема, маємо на увазі погляди С. Русової щодо значення національного мистецтва [6], Т. Лубенця – про здатність кожної людини розуміти художній зміст та відчувати настрій картини [3], В. Сухомлинського – про розвиток емоційності сприймання учнями творів мистецтва та діяльнісний компонент естетичного виховання, його глибоке розуміння значення мистецтва у виховному процесі як керівника навчального закладу [7].

Ми повністю поділяємо переконання І. Зязюна в тому, що без мистецького, художньо-естетичного компонента неможливо підготувати фахівця в будь-якій галузі, а також переконання філософа про необхідність виховання "людини культури" як втілення взірців культурологічного начала: свободи, творчості, духовності [1]. Особливої уваги, на нашу думку, заслуговують дослідження О. Рудницької у сфері мистецької педагогіки. На думку вченої, аспект формування художнього сприйняття, творчої діяльності, спілкування з мистецтвом та ін. не може бути розкритий лише засоба-

ми теорії прикладної педагогіки [4].

Окремо зупинимося на поглядах Б. Неменського, які безпосередньо пов'язані з нашим дослідженням. Педагог вважав, що:

- мистецтво повинно виконувати не розважальну, а соціально-формувальну функцію;

- для прилучення школярів до скарбниці мистецтва їх потрібно навчати;

- ключовою ланкою естетичного виховання учнів є школа;

- залучати до мистецтва всі 100 відсотків учнів [5].

Виклад основного матеріалу дослідження. Ми вважаємо, що існує ряд причин, які перешкоджають вирішенню завдань художньо-естетичного виховання, задекларованих у Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти освітньої галузі "Мистецтво", що впроваджена з 1 вересня 2013 р. (Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р.). До них, насамперед, відносимо:

- недооцінку керівниками шкіл та іншими працівниками освіти місця і значення естетичного виховання в загальнопедагогічній функції навчально-виховного процесу;

- недостатнє науково-методичне (*програми, підручники, методичні посібники, довідкові енциклопедичні видання тощо*) та матеріально-технічне забезпечення (*сучасні наочні матеріали й технічне обладнання саме для мистецької освітньої галузі: аудіовізуальна апаратура, якісні комплекти слайдів, відео-матеріалів тощо*);

- відсутність в окремих, особливо сільських школах учителів образотворчого мистецтва з відповідною фаховою освітою;

- нехтування принципів наступності й безперервності мистецької освіти в дошкільних, загальноосвітніх (*почасти низький рівень викладання образотворчого мистецтва в початковій школі, відсутність даного предмета у 8-му класі*) та вищих навчальних закладах;

- недостатнє впровадження досягнень педагогічної науки і передового досвіду у шкільну практику.

Незважаючи на постанови профільного міністерства у школах, зокрема сільських, немає елементарного – молоді не хоче йти у школу. Усе тримається на окремих ентузіастах, фанатах своєї справи. Тому добрі ідеї науковців щодо естетичного виховання недостатньо впроваджуються в реальну шкільну практику. На запитання анкети "Яких ви знаєте українських художників?" учні підліткового віку назвали лише Тараса Шевченка!!! На жаль, мусимо констатувати до-

сить низький рівень сформованості естетичної культури зростаючих поколінь. Ще одна проблема – ставлення окремих керівників шкіл, батьків та й самих дітей до образотворчого мистецтва як другорядного предмета: "Ми помалюємо, поспіваємо, потанцюємо, а потім підемо вчитися".

Сьогодні відсутня співпраця між Міністерством освіти і Міністерством культури та Спілкою художників, що була започаткована у 60-ті роки ХХ століття. Маємо на увазі організацію стаціонарних та пересувних виставок у школах, зустрічі з художниками, рекомендації до художнього оформлення шкільних приміщень тощо. Сьогодні митці залучають учнівську молодь до мистецтва з власної ініціативи.

Усе сказане вище підтверджує актуальність нашого дослідження.

На нашу думку, на сучасному етапі необхідними умовами для реалізації мети і завдань естетичного виховання повинно стати комплексне розв'язання низки питань, а саме:

- системність і скоординованість у діяльності науковців, педагогів-практиків, керівників органів освіти, а також установ культури, мистецьких організацій та громадськості в контексті Концепції загальної мистецької освіти України;

- необхідність зміни пріоритетів естетичного виховання зростаючих поколінь, які склалися сьогодні, як на найвищому державному, так і на місцевому рівнях. Держава підтримує різноманітні бізнес-проекти. Приміром, на програму "Крок до зірок" 2013 р. виділено 20 млн грн бюджетних коштів. Натомість не вирішується проблема комплектування шкіл (особливо сільських) фахівцями відповідного профілю, підняття престижу вчителів мистецького циклу, забезпечення кабінетів образотворчого мистецтва необхідним обладнанням, матеріалами, наочними посібниками тощо;

- і, найголовніше, важливість створення умов для подолання в людей споживачьких настроїв та інших негативних якостей, які набули поширення за нових економічних і соціально-політичних реалій. Бо мета і завдання естетичного виховання учнівської молоді можуть бути реалізовані лише за обставин, коли естетично-ціннісні якості стануть внутрішньою потребою особистості, усвідомлення нею необхідності до прилучення і творення духовної та матеріальної культури.

Висновки. Отже, отримані результати дослідження дали змогу дійти висновку, що задля успішного вирішення завдань естетичного виховання як невід'ємної складової у комплексі засобів

формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості важливим розглядаємо усунення суперечностей між здобутками педагогічної науки та реаліями життя, а відтак упровадження прогресивного доробку в сучасних освітніх закладах задля формування естетизації свідомості зростаючих поколінь.

Перспективи подальшого дослідження. Проведене дослідження не вирішує всіх проблем естетичного виховання учнівської молоді. Подальшого вивчення потребують питання підготовки вчителів образотворчого мистецтва у вищих педагогічних навчальних закладах, організації роботи в художніх школах, літніх оздоровчих таборів та інших по-

зашкільних навчальних закладах, естетизації шкільного побуту, співпраці з мистецькими осередками України та використання зарубіжного досвіду тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зязюн І. А. Всеукраїнська державна комплексна програма з естетичного виховання / І. А. Зязюн // Вісник Академії педагогічних наук України. – 1993. – № 1. – С. 43–51.
2. Кабалевський Д. Б. Прекрасне пробуджує добре : статті, доповіді, виступи / Д. Б. Кабалевський / [пер. з рос.]. – К. : Муз. Україна, 1978. – 192 с.
3. Лубенец Т. Г. О наглядном препода-

вании / Т. Г. Лубенец. – К., 1911. – 26 с.

4. Мистецтво у розвитку особистості : [монографія] / [за ред., передмова та післямова Н. Г. Ничкало]. – Чернівці : Зелена Буковина, 2006. – 224 с.

5. Неменский Б. М. Мудрость красоты : о проблеме эстетического воспитания : [кн. для учителя] / Б. М. Неменский. – М. : Просвещение, 1987. – 255 с.

6. Русова С. Ф. Вибрані педагогічні твори / С. Ф. Русова. – К. : Освіта, 1996. – 303 с.

7. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. – К. : Рад. школа, 1977.

Стаття надійшла 20.05.2014 р.

УДК 378.017.92(477)

Надія ЯШИН

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті досліджено проблему виховання толерантності сучасної молоді. Обговорюється питання формування толерантності студентів в умовах полікультурного середовища вищого навчального закладу. Здійснено аналіз науково-педагогічної літератури, присвяченої питанню вивчення. Висвітлено критерії толерантної особистості студента; розглянуто сутність понять "полікультурне середовище" та "полікультурність в освіті"; названо основні причини створення полікультурного освітнього середовища в Україні, вказано його можливі негативні наслідки. Виділено ряд підсистем, що створюють полікультурне освітнє середовище, а саме соціально-психологічна, педагогічна, інформаційна та матеріально-технічна; перелічено виклики, які постають перед особистістю в умовах полікультурного середовища. Існування толерантного освітнього середовища визначається як одна з основних умов виховання толерантності студентів. Виокремлено головні шляхи формування в них відчуття приналежності до спільноти. Розкрито особливості впливу полікультурного середовища вищого навчального закладу на становлення толерантної особистості студента. Зазначається, що саме полікультурне середовище не гарантує виховання толерантності молоді, яке здійснюється також за допомогою квалі-

фікованих педагогів і педагогічних шляхів.

Ключові слова: толерантність, толерантна особистість, полікультурне середовище, освітнє середовище, виховання, студент, викладач, вищий навчальний заклад.

Н. Яшин. Формирование толерантности студентов в условиях поликультурной среды вуза. В статье исследовано проблему воспитания толерантности современной молодежи. Обсуждается вопрос формирования толерантности студентов в условиях поликультурной среды вуза. Осуществлен анализ научно-педагогической литературы, посвященной вопросу исследования. Высветлены критерии толерантной личности студента; рассмотрена сущность понятий "поликультурная среда" и "поликультурность в образовании"; названы основные причины создания поликультурной образовательной среды в Украине. Показаны его возможные негативные последствия. Выделен ряд подсистем, создающих поликультурную образовательную среду, а именно социально-психологическая, педагогическая, информационная и материально-техническая; перечислены вызовы, которые встают перед личностью в условиях поликультурной среды. Существование толерантной образовательной среды определяется как одно из основных условий воспитания толерантности студентов. Выделены главные пути

формирования у студентов чувства принадлежности к сообществу. Раскрыты особенности воздействия поликультурной среды вуза на становление толерантной личности студента. Отмечается, что одна поликультурная среда не гарантирует воспитания толерантности молодежи, которое осуществляется также с помощью квалифицированных педагогов и педагогических путей.

Ключевые слова: толерантность, толерантная личность, поликультурная среда, образовательная среда, воспитание, студент, преподаватель, высшее учебное заведение.

N. Yashyn. Forming students' tolerance in the multicultural environment of the higher educational institution. The article is devoted to the problem of upbringing tolerance of the modern youth. The author discusses the issue of forming students' tolerance in the multicultural environment of the higher educational establishment. The analysis of the scientific and pedagogical literature on the problem is conducted. The criteria of the student's tolerant personality are highlighted. The essence of the concepts of "multicultural environment" and "multiculturalism in education" is considered. The major reasons of creating the multicultural learning environment in Ukraine are mentioned. Its possible negative consequences are revealed. A number of subsystems creating the multicultural